

AZ ÁRVÍZ PSZICHÉS HATÁSAI

A kutatások és a szakirodalom, néhány érdekes megállapítása az árvízzel kapcsolatban

A Föld számos országában és területén még számolni kell az árvizek (felhőszakadás, szökőár stb.) *váratlan megjelenésével*. A meglepetés különösen éjszaka, rossz időjárási körülmények között sokszorosára fokozhatja a pszichikai hatást.

A korszerű árvízvédelemmel, vízjelző szolgálattal rendelkező országokban - normális körülmények között - a jól előrejelezhető vészhelyzetek közé sorolhatjuk az árvizet, hiszen a vízszint emelkedése figyelemmel kísérhető és ezalatt a védelmi intézkedések megtehetőek. Itt is előfordulhat azonban - akár természetes, akár technikai okokból, vagy terrortámadás formájában - gátszakadás, zsilipek, víztározók rongálódása stb.

Ilyenkor a legpontosabb előrejelzés ellenére is bekövetkezhet az esetleg teljesen váratlan katasztrófa, melynek jellemzője a *fulladásos haláltól való félelem* és az ösztönös *pánikszerű menekülés*. Téli időszakban, jeges ár esetén (dunai árvíz - 1956) még a jól úszók többsége számára is a biztos pusztulást jelenti a sikertelen menekülés. Az árvíz sajátossága, hogy nagy területeken egyszerre *veszélyes az emberi életre és az anyagi javak teljes vertikumára*. Veszélyezteteti az emberek egész életen keresztül megszerzett vagyonát : termőföldet, épületet, járműveket, állatállományt, ezért a veszély tudata a *kilátástalanság, a reménytelenség* érzését állandósítja. Általában az árvízveszély kitelepítéssel jár együtt, ilyenkor a víz fenyegetése és a környezetből való erőszakos kiszakítás *hatásai összeadódnak* és fokozzák a káros pszichikai hatásokat.

Kutatók, esetenként - a lélektani hatás szempontjából - az árvízzel együtt vizsgálnak más típusú katasztrófákat, amennyiben a pusztító tényező itt is a vízzel, a vízbe fulladással kapcsolatos.

A vízbefulladásal járó katasztrófa típusok (1) RAPHAEL B. szerint a pszichikai hatások szempontjából bizonyos azonosságokat mutatnak, főleg ha a szerencsétlenség (áradás, hajó-katasztrófa) hirtelen következik be.

A hozzátartozók bánata fokozódik azáltal, hogy a holttesteket esetleg nem találják meg, a bizonytalanságérzet elhúzódhat, ellentétben a beletörődést és a visszavonhatatlanság tényének tudomásul vételét elősegítő, a kellő tiszteletet megadó eltemetéssel.

A büntudat fokozódhat azokban is akik túléltek az eseményt, főleg akkor, amikor a megmenekülés összefüggött a számukra biztosított valamilyen prioritással, a biztonságukat fokozó helyzeti előnnyel. A hozzátartozók, a mentő erők gyakran már csak a felbomlás állapotában lévő holttesteket találják. Ez a tény, valamint a tudat, hogy az áldozatok hosszú ideig küzdhettek életükért és halálukat egy totális pánikállapot előzhette meg, elősegíti, hogy a túlélők fantáziája még a valóságnál is borzalmasabbra festi az eseményeket, így mindenképpen erősödik a pszichés traumás tapasztalat.

A békés megyei, 1966 - 1981 -ig terjedő árvízveszélyes időszak tapasztalatait feldolgozva, Marancsik Pál tanulmányának *a kitelepítés pszichológiai biztosításával kapcsolatban* tett főbb javaslatai az alábbiak .

- A haladéktalan tájékoztatás biztosításával kell elkerülni a rémhírek, téves információk terjedését
- A rendbontókat, potenciális pánik góccokat el kell szigetelni
- Figyelők útján csírájában kell megakadályozni a spontán tömegmozgásokat
- Az emberekben kialakult pozitív hatásokat (remény, jövőkép) erősíteni kell
- Zavartalan közlekedéssel, az emberek „kvantumokban” való gyülekeztetésével el kell kerülni a torlódásokat, az ellenőrizhetetlen tömeg kialakulását
- Kerülni kell a hosszabb ideig tartó tétlenséget
- A tömeggel kommunikáló vezetőket nem elsősorban beosztás, hanem *alkalmasság alapján kell az aktuális feladatra kijelölni* : gyakorlott, szuggesztív, magabiztos, érthető, nyugodt beszédű személyek legyenek
- Gondolni kell arra, hogy a helyi közigazgatási vezetők is érintettek lehetnek az elköltözésben, ugyanakkor kulcsszerepük van a kitelepítés szervezésében, levezetésében
- Amennyiben nincs közvetlen életveszély, (pl. gátszakadás - kimenekítés) nem szabad a szirénákat, harangokat, egyéb riasztó hatású eszközöket jelzésre felhasználni
- A vezetők minél többet érintkezzenek személyesen is az emberekkel

Mivel a víz nagy területeket önt el, ami számos települést érinthet, lecsökkennek a rokonokhoz, ismerősökhöz való *befogadás esélyei*, így jellemzőbb lesz - a lelkiileg sokkal megterhelőbb - idegen családokhoz történő elszállásolás, vagy a tömeges elhelyezés. *Fokozza a pánikveszélyt*, hogy a más katasztrófáknál meglévő menekülési utakat, irányokat a víz elöntheti, bezárhat kisebb nagyobb közösségeket.

A közlekedést, a helyzetváltoztatást akadályozó, megbénító katasztrófáknál, (pl. árvíz vagy hídkatasztrófa) fordul elő gyakran, hogy kisebb-nagyobb embercsoportok, ahol az egyes személyek egymásnak idegenek, a katasztrófa fogságába kerülnek. Ugyanakkor előfordulhat, hogy elszigetelődnek egymástól családtagok, munkatársak, barátok. WHELAN és munkatársai végeztek ezzel kapcsolatban vizsgálatot, főbb megállapításaik az alábbiak.

Néhány specifikus hatástól eltekintve, a pszichológiai összefüggések túlságosan összetettek voltak a kutatás szerint. Amennyiben gátolt volt a közlekedés a munkahelyre, a kikapcsolódást biztosító területekre, nehezültek (megszűntek) a kapcsolatok rokonokkal, barátokkal, számos szolgáltatás akadályozva volt, úgy a csalódottság, düh, letargia jelei mutatkoztak, sőt a reménytelenség érzése is jellemző volt nem kis számú esetben. Nem a gyors helyrehozattal kapcsolatos remény, optimizmus, hanem a fáradtság és a stresszhatások voltak a jellemzők. Az egyedülálló nők esetében rövid idő alatt megkétszereződtek a pénzügyi-anyagi támogatás iránti igények. Ezek a fokozott követelések nem minndig kapcsolódtak valós igényhez, szükséglethez, hanem inkább a személyes surlódások, a fáradtság, a megszokott tevékenység hiánya volt a kiváltó ok. Főleg az egyedülállóknál, akiknek a most elzárt város a vigasztaló enyhülést okozó kapcsolatokat jelentette eddig, megfigyeltek főbiás rendellenességeket, elszigeteltség és csalódottság érzését. Egyes helyeken nőtt az alkoholfogyasztás, valamint a bűnesetek száma, főleg az előbbiek kárára. A csalódások a stresszhatást nem befelé, hanem a szomszédok felé irányították, szorongásukat dühüket szinte akaratlanul is így élték ki. A szolgáltatások (pl. az orvosi ellátás, szállítás, rendőrség) jelentős részének megszakadása oly módon is fokozta a lakosság körében a stresszállapotot, hogy az információk áramlásának addigi rendje is felbomlott, így lehetetlenné vált az események magyarázata.

Számolni kell, különösen a falusi környezetben azzal, hogy az embereket - a több generáció által továbbadott ismeretek alapján - váratlan esetekben szinte gondolkodás nélkül menekülnek a környék magaslataira, biztonságos vagy *biztonságosnak vélt* pontjaira.

Ez adott esetben életmentő lehet (pl. 1970 -es tiszai árvíz) de figyelembe véve a kulturált területeken gyakori - terep és tájrendezéssel együttjáró - építkezéseket, előfordulhat, hogy a megváltozott vízrajzi viszonyok veszélyt jelentenek az ösztönösen menekülőkre. A helyi közigazgatási és védelmi vezetők családját, anyagi javait az árvíz ugyanúgy veszélyezteti, mint a mentendő lakosságot. *Sajátos pszichikai csapdahelyzetet*

eredményezhet a vezetőnél a kétirányú kötelezettség teljesítésének megoldatlansága. Az ár levonulása után a pusztulás látványa (romok, állati hullák, szenny stb.) *sokkoló lehet* a lakosságra nézve.

Sajátos jelenség árvíznél, hogy - főleg az idősebb emberek - még a közvetlen életveszély ellenére sem akarják otthonukat elhagyni, sokszor erőszakkal kell őket kimenteni.

A már idézett tanulmány a következőket említi az árvíz jellegzetes pszichikai hatásánál a megelőzés lehetőségeiről.

Rendkívül káros lehet, ha a lakosság - már a megelőzés időszakában - nem ismeri meg a védekezéssel kapcsolatos szabályokat, lehetőségeket, és a védelem főbb jellemzőit. Tudniuk kell, hogyha a katasztrófa mégis bekövetkezik, milyen segítséget nyújt az állam, az önkormányzat, a biztosítók az újrakezdéshez. Ez a tudat csökkenti a túlzott félelmet, szorongást, a kilátástalanság érzését. Ugyancsak fontos, hogy az áldozatok irányítása, szervezése *ne elsősorban diktatórikus* eszközökkel, hanem lélektani, pedagógiai (andragógiai) módszerekkel történjen.

A védelmi szervezetek képviselői, vezetői érintkezzenek, kommunikáljanak sokat az emberekkel, mindezt *közvetlen módszerekkel meleg hangnemben*. A felállított információs irodáknak igen pozitív hatása lehet, mert itt lehet tájékozódni : hozzátartozókról, a hátrahagyott vagyontárgyak, ingatlanok sorsáról. Különösen fontos a *menekülésben korlátozott személyek (betegek, idősek, terhes nők, kisgyermekke)* adatainak tartózkodási helyének pontos nyilvántartása.

A falusi lakosságnál *lényeges hangulati szempont* lehet az állatállomány kimenekítésének, ellátásának megszervezése, valamint lehetőség az ezzel kapcsolatos informálódásra.

Az árvízzel kapcsolatban - mivel hazánk területén ez a leggyakoribb katasztrófa típus - nagyszámú megfigyelés, lejegyzett tapasztalat áll rendelkezésre.

A mentést vezetőknél a tervezhetőség és előrejelezhetőség kedvező feltételei miatt lehetőségük van az előző tapasztalatok és a népesség jellemzői alapján a pszichikai hatások előzetes felmérése is.

A káros lelki hatások kivédésében kulcsszerepe van a terület önkormányzatának, ugyanis a tervezés időszakában a tájékoztatás, felkészülés lehetőségeinek kihasználásával egy *tudatilag felkészült, a támogatást érző, a segítség, az újrakezdés lehetőségeit ismerő* lakosság fog szembeszállni a pusztító árral. A védelmi szervezeteknél rendelkezésre állnak az ilyen tevékenységben rutint szerzett vezetők. A sajátos viszonyok és az érintett nagy tömegek miatt fontos, hogy elsősorban azok közül kerüljenek ki a vezetők, akik már bizonyították hasonló helyzetben alkalmasságukat.

A gyakorlat által leírt sajátos vészhelyzeti reakciók áldozatoknál

A sajátos, vagy a speciális jelző azért indokolt, mert ezek a reakciók döntő többségükben valamilyen katasztrófa esetén, vészhelyzeti szituációban figyelhetők meg. Mivel nem kísérlet közben, laboratóriumi körülmények között határozták meg ezeket, így nem elsősorban a pszichológia tudománya, hanem a védelmi területen dolgozó szakemberek írták le a jelenségeket.

Az alábbi megfigyeléseket nem kizárólag az árvíz katasztrófáknál jegyezték fel, de itt nem is a veszély jellege, hanem a tipikus, várható, előrejelezhető és csak vészhelyzetben jelentkező emberi tulajdonságok, reakciók a lényegesek. Ezek a bennünket leginkább fenyegető katasztrófatípusra, az árvízre nagy valószínűséggel adaptálhatók.

Kíváncsság, mint veszélyeztető tényező

Az 1944-es magyarországi bombázások keserű tanulságai között említi a korabeli Légoltalmi Liga folyóirata a RIADÓ az esetet, (2) amikor a kíváncsiság sok áldozatot követelt. Egy intézmény alkalmazottainak legnagyobb része kíváncsiságból nem ment le az óvóhelyre.

Az udvarra és az épületekbe becsapódó bombák igen sok kíváncsiskodót megöltek, míg az óvóhelyen tartózkodók épen maradtak. Hasonló esetek soráról számolt be a korabeli sajtó.

Szerepe volt a kíváncsiság mellett ebben a magatartásban az épület alatti óvóhelyektől való túlzott félelemnek is. Ez a védekezési mód akkoriban még idegen volt az emberek számára, féltek az élve eltemettetéstől.

Hasonló esetekről árvíz és hajókatasztrófáknál is beszámolnak.

Hiedelmek, téves ítéletek

Szintén a Riadó fenti száma közli, hogy telitalálat érte egy ismert budapesti művésznő villájának óvóhelyét, aki a romok alatt lelte halálát. A hiedelem egyrészt az volt, hogy egy ilyen neves (gazdag) embernek csak a legjobb óvóhelye lehet (és lám ez sem tudta megvédeni a benntartózkodókat) másrészt az volt, hogy létezik telitalálat ellen *biztosan védő* lakossági óvóhely. A légoltalom mérnökei kevés sikerrel próbálták

meggyőzni a lakosságot, hogy a művésznő óvóhelye egyrészt szabálytalanul épült, másrészt - az igen kis valószínűséggel bekövetkező - telitalálat ellen *biztosan* a jól méretezett és kivitelezett óvóhely sem véd.

Más esetekben is megfigyelhető, hogy a lakosság a híres, közismert, kedvelt személyiségeket felruházta bizonyos tulajdonságokkal példaként követi őket, a velük történelemből levont tanulságokat tévesen általánosítja.

Kényszeres visszatérések a helyszínre

Leggyakrabban a tűzoltók leírásaiban találkozhatunk a fenti jelenséggel, amely sok esetben egyszerre riasztó, érthetetlen és veszélyes.

Egy felmérés szerint (3) minél inkább ismeri a személy az épületet, annál hajlamosabb a visszatérésre még akkor is, ha ez életveszélyes.

A visszatérések oka általában *nem az emberi élet megmentése*, ugyanis időben jóval az életveszélyes helyzetek után jelentkeznek.

Visszatérhetnek személyes holmiért, a katasztrófa fejlődésének megfigyeléséért (!) vagy a passzív szerep nem megfelelő tolerálása miatt, főleg ha az esemény kezdetekor a figyelem középpontjában álltak.

Biztonságérzet - váratlan csapás kontraszt

A Titanic ismert tragédiájánál típusos tömegpánik jelenség zajlott le, melynél a szerencsétlen tényezők egybeesése figyelhető meg.

Egyes leírások szerint (4) nagy szerepe volt a megfékezhetetlen pánik kialakulásában annak a kontrasztnak mely az előzőleg kialakított túlzott, irreális biztonságérzet és a teljesen váratlan katasztrófa között volt.

Bruce Ismay a kor tipikus, gátlástalan üzletembere a hajóstársaság vezérigazgatója az út előtt szélsőségesen magabiztos jelzőkkel ecsetelte a nyilvánosság előtt a hajó biztonságos voltát. A jórészt gazdag utasok ezt el is hitték, természetesnek tartva, hogy a pénzükért akár 100 %-os biztonságot is kaphatnak.

Váratlanság és a körülmények szerepe

Emellett tanulságos azokat a *körülményeket* is vizsgálni melyeknek összejátszása nélkül a Titanic esetében lehet, hogy nem lett volna ilyen súlyos a tragédia. Az álomból való *hirtelen felriadás* az emberek nagy részénél úgynevezett paradox fázist eredményezett amelynél az agykérgi gátlás váratlan megszűnése miatt egy nem teljesen világos tudati állapot alakult ki. Ilyenkor ösztönös érzelmi impulzusok által vezérelt, részben automatikus mozgások a jellemzőek.

Ez a lelkiállapot, hasonlóan a kimerüléshez, tartós félelemhez, igen kedvező feltételeket teremt a kórosabb reakciók, pánik kialakulásához.

Fokozta a félelmet, hogy az óriási zökkenés után a hajó kürtjei vészjelző bűgösbe kezdtek, az utasok hiányos öltözékben tódultak a fedélzetre. A hajó áramforrása megrongálódott, a *világítás kialudt*. A kitört pánik több olyan jelenetet produkált, melynek *látványa* a még józanokat is az örült kétségbeesésbe kergette: többen kést rántva igyekeztek mentőövet szerezni; a tisztek több örvénygő, másokat legázoló személyt agyonlőttek; a kitörő fedélközi utasokra az ajtókat rázárták stb.

A körülmények között is több esetleírás hangsúlyozottan emeli ki a *hiányos világítás* és a *félelmetes hangok* szorongást keltő hatását.

A rom „bűvkörében”

1944-ben a magyar légoltalom alegységei számos értékes tapasztalatra tettek szert a romok alóli mentésben, melyeknek nem egy pszichológiai vonatkozása is van. A műszaki mentők tapasztalata az volt, hogy a túlélő általában nem nyugszik meg addig, míg elő nem kerül hozzátartozójának holtteste.

Preszly Béla székesfővárosi tűzoltóparancsnok írta le az alábbi esetet :„ *Csodálatos az, hogy a kiásott holttest látványa bizonyos mértékben megnyugtatja a hozzátartozóját. Csodálatos az emberek lelkiereje.*

A Márton - utcában például egy férfi éjjel - nappal dolgozott a mentőszakasz emberei között, egy pillanatra sem nyugodva, míg végül a romok alól elő nem került feleségének és pár hónapos kislányának a holtteste. Akkor ráborult, kisírta magát és csak aztán tudott elszakadni az épületrom szörnyű bűvköréből.”

Látszat - jel - szimbólum

A mentésben rutinos parancsnokok mindegyike tudott olyan eseteket említeni, amikor bizonyos jelzésértékű vizuális információknak igen nagy hatása van elsősorban az áldozatok viselkedésére, de a segítőknél is előfordultak hasonló esetek.

Tűzoltók említik, hogy a technika látványa megnyugtató, az emberek túlzott jelentőséget tulajdonítanak a technikai eszközök mennyiségének.

Erdőtüzeknél sokszor nem az oltáshoz, inkább a pánik elkerülése miatt alkalmaznak repülőgépet. (Ausztrália)

A bombázások után a romok alóli mentésnél, amennyiben a munkák a tömeg által nem látható helyen történtek, - a közmelegnyugtató érdekében - a bámészkodók felőli oldalra is kellett alegységeket vezényelni és a mentést ott is megkezdeni. Ki kellett védeni a tömeg bűnbak keresési törekvéseit. (5) Tűzoltók hasonló módszereket alkalmaznak.

Kutatók is, gyakorló szakemberek is egyöntetően számolnak be arról, hogy holttestek látványa igen rossz hatással van a hangulatra, nagyszámú halott, vagy oszló, csonkolt hullák látványa sokkoló lehet.

A fent idézett Preszly Béla székesfővárosi tűzoltóparancsnok arról számol be, hogy ilyen esetekben még az állomány leitatása sem vezetett eredményre. Eredményre inkább a praktikus védő és szállító eszközök alkalmazása vezethet.

Érdekes eset az alábbi, amikor a *halott látványa feladatra mozgosító szimbólum* lehet a félelem leküzdésében. Tűzoltók egy több áldozatot követelő zsilip - balesetet próbáltak lejátszani, amikor a motorcsónak vezető többszöri próbálkozással sem merte megközelíteni a félelmetesen örvénylő vízhengert. Bajtársainak halála még túl közeli volt, a túlbiztosítás ellenére sem tudta leküzdeni rettegését. Ekkor - teljesen váratlanul - egy vízhulla bukant fel a habok között.

A tűzoltó a zsilipbe kormányozta a csónakot és végrehajtotta a feladatot. Az eset - egyszerűsége ellenére is - elgondolkodtató és továbbvizsgálódásra érdemes.

Az 1970-es tiszai árvíznél locsoló gépkocsik fertőtlenített tartályaiban szállították az ivóvizet.

Az emberek nem voltak hajlandók inni ebből a vízből mondván, hogy „*bizonytalan az eredete, tisztasága*”. Minden meggyőző szónál többet jelentett, hogy a tartályokra festették a „*FŐVÁROSI VÍZMŰVEK*” feliratot, amely részükre a megbízhatóságot szimbolizálta. Ezekután mindenki mert inni belőle.

Gyors és hatékony segítség hatása

Bármekkora az emberek vesztesége a hathatós, *több irányból érkező segítség lelki hatása jelentős*. A 1985-ös berhidai földrengésnél a hajléktalanok részére *szinte azonnal* épültek a sátrak, megszervezték a teljes ellátást, *már a rengést követő napokban* a polgári védelem mérnökei járták a házakat és mérték fel a károkat. A gyors és mindenre kiterjedő állami szintű beavatkozás, a közigazgatás operatív, szakszerű támogatása, együttérzése érzékelhető és kézzelfogható volt. Mindez a reményt, az újrakezdés lehetőségét jelentette az áldozatoknak.

Megnyugvást okozott az embereknek a polgári védelmi tisztek tevékenysége különösen az 1970-es tiszai árvíznél, is ahol a megyei törzs béke időszakban polgári védelmi kiállításokkal, vetélkedőkkel sikeresen formálta az emberek véleményét, hozzáállását.

Gyermekek atavisztikus viselkedése

Tűzoltók számoltak be arról, hogy külön gondot okoz a füsttel telt, égő lakásban egyedül maradt kisgyermek *megtalálása*, ugyanis az életveszélyt nem megértve, inkább érezve, a lakás legeldugodtabb, nehezen felfedezhető helyeire (ágy alá, szekrénybe stb.) bújnak.

Több esetben előfordult, hogy a normális körülmények között telefont, ajtózárat kezelni tudó gyermekek elbújtak és elpusztultak anélkül, hogy a menekülés eszközeit használták volna.

Csak a tapasztalat győz meg ?

A II. világháborúban a különféle légi támadóeszközök és ezek hatása sok egyszerű ember számára ugyanolyan misztikusan távoli volt, mint a mai polgár számára a sugárzások és a vegyi veszély. Talán ezzel magyarázható, hogy csak az első súlyos veszteségek bírtak igazi meggyőző erővel. A községek lakói azt hitték, hogy a bombák elkerülik őket. A gépek közeledtére a mezőre, erdőbe menekültek családotól. Csak a tapasztalat győzte meg őket arról, hogy a ház kertjébe épített fedezék, fedett árokóvóhely biztos menedékhely, és egyben lehetővé teszi a porta közvetlen figyelését, tűz esetén az oltás megkezdését, állatok mentését. Saját károkból tanulva egy 70 éves öreg gazda a következőket mondta (6): *"Megöregedtem már, de ilyen szörnyű napot még nem éltem át. Másnap magam is ástam az árokóvóhelyet, tessék megnézni, mélyebb az még 2 m-nél is, ide megyünk le ezután, ha zúgnak a gépek."*

Még egyszer a tömegpánikról

A tömegpánik természetét leginkább a megtörtént esetek feldolgozásával ismerhetik meg a kutatók. Az alábbi leírások (7) ugyan többségükben egyediek és nem tudományos igényű kutatások eredményei, mégis adhatnak támpontot a mentést szervező vezetőknek.

A beszámolók azon megállapítását, hogy a kifejlett pánik *csak karhatalommal állítható le*, támasztja alá az 1908-as londoni, Chapham negyedben kitört áruháztűz.

Utólagos elemzések alapján súlyos veszteségeket előzött meg a rendőrség gyors és erélyes beavatkozása, amikor behatolva a kitörő tömeggel szemben a tágas előcsarnokban sikerült lefékezniük a menekülés elsodró erejét, és megakadályozni a kijáratoknál a veszélyes dulakodást, egymás letaposását.

1906 februárjában a bécsi lerchenfeldi templomban kisgyermek (12 év alattiak) okoztak pánikot úgy, hogy *valós ok a menekülésre nem is volt*.

A gyermekek közé eső epilepsziás nő okozott riadalmat, aminek következtében az egyik gyermek *"tűzet"* kiáltott és kitört a pánik. Tanulságos, hogy a kétezer (!) iskolásgyermek *tanári felügyelet nélkül* hallgatta a lelkész hitoktatását.

A két alábbi eset azt szemlélteti, milyen hatása lehet a *csoport intellektuális összetételének*, valamint a *vezető fellépésének*. 1910. január 18-án a Nemzeti Színházban tűz ütött ki a szimpadon. A riadtan felugráló közönség elé egy *mosolygó tűzoltó* lépett és tréfás hangon nyugtatta a közönséget, ugyanakkor a sorokban *voltak bátor, erélyes hangú nézők* akik irányították a nézőtér elhagyását, ami a legcsekélyebb tolongás nélkül történt meg.

Az ellenpélda Ökörítón történt 1910. március 27-én húsvét vasárnapján *Szabolcs megyében*. A jótékonycélú mulatságot egy fából készült csűrben rendezték, ahol a tűz és a pánik 145 áldozatot követelt. Az ittas - jórészt fiatal - emberek menekülése *teljesen szervezetlen volt*, a családok, baráti társaságok összekapaszkodva gázolták le a gyengéket, egyedülállókat. Nem volt egyetlen ember, aki kísérletet tett volna a fejvesztett kitörés megelőzésére. A *helyismeret fontosságát* bizonyítja, hogy a teremdíszítók többsége a sikeresen menekülők között volt.

Végül, a minden csapás ellenére újrakezdeni képes emberi lelkierő, élni akarás szemléltetésére álljon itt egy korabeli idézet.

(1970-es tiszai árvíz)

(Berkovits Gy. és Toldi P. "Harcban az árral" c. cikkéből Polgári Védelem 1970/11.)

Lány a romos tetőn

„Komlódtótfalu. A házak nagyobb része a víz hullámsíkjába pusztult. A község első romházainak egyikén lányt veszünk észre a háztetőn. Háztetőn ?

A tető első része teljesen beomlott, az épület hátsó részének fedele pedig úgy imbolyog, mint egy hinta. Tehát rendkívül veszélyes. Ezért sem engdik vissza az embereket, nehogy a romházak rájuk omoljanak, és újabb balesetek okozóivá váljanak.

A polgári védelem egységei már hozzáláttak, hogy felmérjék, melyik házba költözhetnek be a lakók, mely házakat kell kijavítani - a tényeket jelzőtáblával közlik a lakosággal.

De ez a ház életveszélyes. Engedély nélkül jöttek vissza lakói. A lány lépked a háztetőn.

- Miért ?

- Nézem, hogy hol biztonságos és hol omlásveszélyes a tető, hogy kijavíthassuk.

Édesanyja lent, a romok között matat. Már összegyűjtötte a szétzúzott bútorok maradványait, kitette száradni az elázott ruhafoszlányokat, szinte egyenként szedegette össze a krumplit - és mit még ? Mindent, amit talált, mindent, ami limlommá, használhatatlanná vált, de az ő számára egy élet munkája.

- *Mi lesz holnap ?*

- *Mi lenne ? Úgy hírlík, kapunk kölcsönt. Felépítjük a házat. Itt születtünk, itt akarunk élni.”*

Irodalom:

1. RAPHAEL, B. When disaster strikes (Ha a katasztrófa támad) New York. Basic Books Inc., 1986. 203 - 215.p.

2. DR. KARTAL IMRE: Tapasztalatok, tanulságok, bírálatok = *Riadó*. VIII. évf. 1944.8.sz. 114.p.

3. ÉLES BARNA: Pszichikai tényezők szerepe tűz esetén Bp. 1985. BM. Tűzoltó Kiképző Központ 6.p.

4. DR.KÉMÉNCZY IVÁN: Katasztrófák és tanulságaik 2. rész = *Polgári Védelem* 1975.9.sz. 10-13.p.

5. PRESZLY BÉLA: Mentés romok alól = *Légoltalmi közlemények*. 2.évf. 1944.6.sz. 166.p.

6. TÖMÖR KÁROLY: Szemelvények a január 23-i dunántúli bombázásról. = *Riadó*. VIII évf. 1944.19.sz. 71.p.

7. DR.KÉMÉNCZY IVÁN: Katasztrófák és tanulságaik = *Polgári Védelem*. 1978.10.sz. 24-26.p.

Dr. Zellei Gábor